


Portréfotó - Pulszky Károly (1853-1899), az Iparművészeti Múzeum első őre (1873-1881 között)

Adattár - Fényképgyűjtemény

Leltári szám:	FLT 20971 
Alkotó:	Ellinger, Ede (1840 - 1920) / fényképész
Készítés ideje:	1898
Készítés helye:	Budapest
Anyag:	fotópapír
Technika:	fekete-fehér fotó

Pulszky Károly kezdetben orvosi pályára készült, majd a művészettörténet felé fordult az érdeklődése. A bécsi egyetemen az osztrák iparművészeti múzeum, a k.k. Österreichisches Museum für Kunst und Industrie megalapítója, Rudolf Eitelberger óráit látogatta, majd 1874-1877 között a lipcsei egyetemen folytatta tanulmányait, ahol Raffaello és az antikvitás kapcsolatáról írott disszertációjával bölcsészdoktorátust szerzett.

A budapesti Iparművészeti Múzeummal 1873-tól állt kapcsolatban. Ebben az évben az országgyűlés Pulszky Ferenc, a Nemzeti Múzeum igazgatójának kezdeményezésére 50.000 forintot biztosított az Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumnak abból a célból, hogy az Iparművészeti Múzeum számára műipari tárgyakat vásároljanak a bécsi világkiállítás anyagából az ügy lebonyolítására felállított bizottság tagjaként az ekkor 20 éves Pulszky Károly a műtárgyvásárlások szakmai szempontjait dolgozta ki. Amint az Iparművészeti Múzeum első állandó kiállításának 1874-ben megjelent kalauzában maga Pulszky Károly megfogalmazta: *A cél, melyet a vásárlásoknál elérni iparkodtak az volt, hogy egyrészt a modern iparművészet képét adja, másrészt hogy az egyes technikák történetét eredeti példányok vagy utánzatok által illusztrálják.*

A bécsi vásárlások lebonyolítását követően Zichy József és Keleti Károly, az Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium miniszterének és osztályvezetőjének felterjesztésére Pulszky Károlyt az Iparművészeti Múzeum tiszteletbeli segédtitkárává nevezték ki. Ebben a minőségében rendezte az intézmény első állandó kiállítását 1874-ben, amely a Nemzeti Múzeum előcsarnokában kapott helyet.

A bécsi vásárlások lebonyolítását követően Zichy József és Keleti Károly, az Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium miniszterének és osztályvezetőjének felterjesztésére Pulszky Károlyt az Iparművészeti Múzeum tiszteletbeli segédtitkárává nevezték ki. Ebben a minőségében rendezte az intézmény első állandó kiállítását, amely a Nemzeti Múzeum előcsarnokában kapott helyet. A kiállítás kalauzában bevezetőjében Pulszky Károly az 1852-ben alapított londoni és az 1863-ban alapított bécsi iparművészeti múzeumok sorában jelölte ki a budapesti intézmény helyét, s azokhoz hasonlóan határozta meg annak küldetését:

Az iparmúzeum jelenlegi alakja sokaknak vissza fog tetszeni, mert megbarátkoztak azon eszmével, hogy itt az iparra alkalmazott tudomány legújabb vívmányaival fognak találkozni, hogy gépek lesznek fölállítva, s a különféle anyagok nyersen és feldolgozva s mindezt itt nem lelik föl. Ilyenmű intézetek léteznek már Európában, s érdekes voltukat senki sem fogja kétségbe vonni de iparmúzeumunk, mostani iránya által, azon intézeteknek lép nyomába, melyek az iparművészeteknek új lendületet, új alakokat adnak, a South Kensington, az osztrák múzeum nyomába.

Nagy hiba volna azonban egy iparmúzeumtól magától e változást várni ez mindég csak eszköz marad, ha fontos is, mint és mely egy általános szemléleti taneszköz a nagyközönséghez fordul, s főképp a kölcsönhatás által, mely közte és a közönség közt fennállhat a termelésre.

A gyűjtemények felállításánál... szorosan tudományos beosztást követni nem lehetett, e szerint ugyanis a textiliparnál kellett volna kezdeni, s úgy a keramikán és a tektonikán keresztül a stereotómiánál végezni. A gyűjtemények most az anyagok szerint lettek beosztva, de némely szekrényben két gyűjtemény van párhuzamosan felállítva.

Pulszky a kiállítás "tudományos beosztása" kapcsán a német építész-művészettörténész, Gottfried Semper (1803-1879) klasszifikációjára utal (*Der Stil in den technischen und tektonischen Künsten oder praktische Aesthetik*).

Frankfurt a. M 1860, I. p. 9.), mely szerint az anyag, a funkció és a technika (a feldolgozás módja) szerint a "technikai művészetek" négy fő ágra oszthatók, úgy mint: textil- és kerámiaművesség, tektonika (asztalosság) és sztereotómia (kőfaragás). (Semper később ötödikként a fémművességgel egészítette ki rendszerét.) *Ideales Museum für Metallotechnik* (London 1852) című írásában Semper azt javasolja, hogy az iparművészeti múzeumok e négy tematikus csoport szerint rendezzék el kiállításukat.

Semper klasszifikációját Pasteiner Gyula, a Budapesti Tudományegyetemen művészettörténet tanára, a *Művészi Ipar* című folyóirat későbbi szerkesztője is ismertette *A művészetek kezdetleges fejlődése* című írásában (Budapesti Szemle, 36. /1883/ p. 370.)

A nyers anyagok kiváló sajátságai szerint a következőképpen osztályozhatók:

1. Karóalakúak, rugékonyak, a függőlegesen lefelé ható erőnek ellenállanak, tehát viszonylagos ellenállási képességűek
2. tömör állagúak, kemények, a szétmorzsolásnak ellen-álló, tehát visszaható szilárdságúak
3. hajlékonyak, az elszakításnak ellenállanak, abszolút szilárdságúak
4. lágyak, idomíthatók, ha megkeményednek, formájukat megtartják.

E négy fő sajátságnak négy eljárás felel meg: 1. az ács-művesség (tektonika) 2. a kőművesség (stereotómia) 3. szövő-(textilis-) művesség 4. gőlöncsér-művesség (keramika).

Az Iparművészeti Múzeum első állandó kiállításáról a *Vasárnapi Ujság* 1874. április 26-i száma is tudósított, kiemelve a tárlat hiányosságait és erősségeit:

A mi iparmúzeumi gyűjteményünk nem részesülhetett még oly tömeges ajándékokban, mint a bécsi, hol a fejedelmi család tagjai, főurak, bankárok, sőt magyar urak is tömegesen állították ki családi gyűjteményeiket. A mi nálunk van, az mind az Iparmúzeum saját szerzeménye. Leggazdagabb az üvegneműek, a terracotta, fayence (edény) és porcellán gyűjteménye, továbbá az agyag, a finomabb fém, a lakk, az email, arany és ezüst, fa- és csontfaragás, szövés-fonás és papír általában derekasan, egyik-másik pedig, mint például az utóbbi, elég gazdagon rendezett gyűjteménynek mondható. Hiányzanak azonban a jelmezek, bútorok, a különféle iparművészeti styleket föltüntető gipsz-öntvények, a graphikus művészet számos nemei, fegyverek és más iparágak. A háziiparból is csak a szövés-fonás s az agyagipar van, még pedig föltötte gazdagon képviselve.

Irodalom

- Fehér Ildikó: Pulszky Károly (1853-1899). *Emberek és nem frakkok. A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. Enigma IV. (XVII)*, 62. (2010). 2010. - 9-25.
- Sisa József: The Beginnings of Art History and Museology in Hungary. Some Semper Connections. *Centropa: A Journal of Central European Architecture and Related Arts*, 2. (2002). 2002. - 128-135.
- Szerk.: Mravik László: Pulszky Károly szerepe az Iparművészeti Múzeum megalakulásában. *Pulszky Károly emlékének*. Szépművészeti Múzeum, Budapest, 1988. - 124-133. (Darkó Jenő)
- Pulszky Károly, Schickedanz Albert: *Kalauz az Iparművészeti Museum gyűjteményeihez*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1877.
- Az Iparmúzeum. *Vasárnapi Ujság*, 21. (1874) április 26.. 1874. - 266.
- Pulszky Károly: *Kalauz a Magyar Iparművészeti Múzeum gyűjteményeihez*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1874.

